

Etkin Ortaklık Payındaki Değişimin Konsolide Finansal Tablolar Açısından İncelenmesi

Examination of Change in the Effective Equity Interest in Term of Consolidated Financial Statements

Serkan TERZİ¹

ÖZET

Konsolide finansal tablolar, bir grubun finansal tablolarının tek bir işletme gibi sunulduğu finansal tablolarıdır. Hangi şirketlerin konsolidasyon kapsamına alınacağı belirlenmesinde ise kullanılan en önemli ölçüt, ana ortaklığın sahip olduğu etkin ortaklık payıdır. Etkin ortaklık payının hesaplanmasında ise ana ortaklığın doğrudan sahip olduğu pay ile dolaylı paylar dikkate alınmaktadır. Etkin ortaklık payında ortaya çıkan değişimler, hazırlanacak konsolide finansal tablo ile dipnotlarını etkilemekte ve bu durumun açıklanması gerekmektedir.

Bu çalışmada, Uluslararası Muhasebe Standartları kapsamında konsolide finansal tablo hazırlanmasında etkin ortaklık payının etkisi ve sunumu ile bu paydaki değişimin nasıl raporlanması ve açıklanması gerektiği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konsolide Finansal Tablolar, Etkin Ortaklık Payı, Uluslararası Muhasebe Standartları

ABSTRACT

Consolidated financial statements are the financial statements of a group presented as a single business. Effective equity interest of the parent company is the most important criteria used in determining the scope of consolidation. Direct and indirect interests of parent company own are considered for the calculation of effective equity interest. The changes of effective equity interest effects consolidated financial statements and footnotes. Therefore, that situation should be explained.

In this study, impacts of effective equity interest and its presentation on preparing financial statements in according with International Accounting Standards is analyzed. Besides, reporting and clarifying issues of the changes of effective equity interest are examined.

Keywords: Consolidated Financial Statements, Effective Equity Interest, International Accounting Standards

¹ Öğr.Gör.Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Yapraklı Meslek Yüksekokulu, serkanterzi@karatekin.edu.tr

1. Giriş

Gelişen finansal piyasalarda şirketler, mevcut rekabet pozisyonlarını sürdürebilmeleri veya arttırabilmeleri amacıyla, çeşitli büyüme stratejileri uygulamaktadır. Bu stratejiler içerisinde en çok uygulananı, şirketin nüfuz etmek istediği sektörde faaliyet gösteren ve hali hazırda fiziki dağıtım kanalları olan bir başka şirketi satın almasıdır (Terzi, 2009a, s.103). Satın alma işlemi, şirketin bir bütün halinde devri şeklinde olabileceği gibi, hisselerin bir kısmının satın alınması yoluyla da olmaktadır.

Şirketlerin uyguladıkları büyüme stratejileri, grup veya holding olarak da ifade edilen bir yapının doğmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda, tek bir tüzel kişilik gibi grubun finansal ve faaliyet performansı ve bunlardaki değişimin doğru ve dürüst bir biçimde sunulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Greuning, 2005, s.60).

Birbiriyle sermaye ilişkisi içinde olan ilişkili şirketlerin finansal ve faaliyet performanslarını tek bir finansal tablo yoluyla gösterilmesi ancak konsolide finansal tabloların düzenlenmesi ile mümkün olmaktadır. Konsolide finansal tabloların düzenlenmesi için bir şirketin hakim, yani ana ortaklık, diğer şirketlerin de bağlı (yönetilen) şirket olması gerekmektedir (Terzi, 2011, s.104). Ana ortak ile bağlı şirketler arasındaki ilişki sahip olunan hisse payı olduğundan konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde en önemli etken olarak ana ortaklık tarafından sahip olunan doğrudan ve dolaylı paylar karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu paylarda meydana gelecek değişimler de konsolide finansal tabloların düzenlenmesi ve kamuya yapılacak açıklamaları etkileyecektir.

Literatürde konsolide finansal tablolarla ilgili yapılmış az sayıda çalışma olmakla birlikte, etkin ortaklık payındaki değişimle ilgili olarak yapılan çalışma bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu çalışmanın amacı, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından yayınlanan Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) kapsamında konsolide finansal tabloların hazırlanmasında etkin ortaklık payının etkisi ile bu payda ortaya çıkacak değişimin nasıl raporlanması ve açıklanması gerektiğinin incelenmesidir.

2. Konsolide Finansal Tablolar

Konsolidasyon kelimesinin sözcük olarak anlamı birleştirmek, bütünleştirmek, bir arada göstermektir. Fransızca kökenli bir kelime olan konsolidasyon; sağlamlaştırmak, takviye etmek anlamlarına da gelmektedir. Muhasebe literatüründeki anlamsal karşılık olarak ise sözlük anlamına paralel bir durum söz konusu olup, finansal tabloların birleştirilmesi anlamına gelmektedir. Özellikle, 1980'lerde konsolide finansal tablolara ilişkin düzenlemeler, sermaye piyasalarında gelişmelere paralel olarak gelişmiştir. Bu

nedenle, konsolidasyona ilişkin uluslararası standartlar sermaye piyasaları için büyük bir önem taşımaktadır (Yardımcıoğlu, 2008, s.148).

Konsolide finansal tablolar, uygulamada konsolidasyon olarak ifade edilen süreç sonunda düzenlenen ve birden fazla bağlı şirketin (holding grubunun) finansal tablolarını belirli ilkeler esas alınarak tek bir şirkete aitmiş gibi sunulduğu finansal tablolardır (Akbulut, 2001, par.2).

2.1. Yasal Çerçeve ve Kapsam

Konsolide finansal tablolar ile ilgili çeşitli otoriteler tarafından düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte, son yıllarda birçok ülke ulusal düzenlemelerini IASB tarafından yayınlanan standartlara uyumlu hale getirmiştir. Bu ülkelerin başında Avrupa Birliği (AB)'ne üye ülkeler gelmektedir (Mirza vd., 2006, s.1).

Konsolide finansal tablolar ile ilgili düzenlemeler, ilk olarak IASB tarafından Eylül 1987 yılında taslak olarak ve Nisan 1989 yılında resmi olarak yayınlanmıştır. İlk yayınlandığı tarihten günümüze kadar çeşitli revizyonlar yapılmış ve Mayıs 2011'de konsolide finansal tabloların düzenlenmesi ile ilgili UFRS 10 "Konsolide Finansal Tablolar", UFRS 11 "Müşterek Anlaşmalar" ve UFRS 12 "Diğer İşletmelerdeki Yatırımlar" isimli yeni standartlar yayınlamış olup, bunların yürürlük tarihleri 01 Ocak 2013'tür (TMSK, 2011, s.4-5).

Türkiye'de UMS ve UFRS'lerle uyumu sağlamak amacıyla Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartlar Kurulu (eski ismi Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu) kurulmuştur. Bilindiği gibi, 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu'nun verdiği yetkiyle bu kurul tarafından IASB ile yapılan telif anlaşması gereğince UMS ve UFRS'lerin aynen Türkçe tercümesi yapılarak Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) hazırlanmış ve 2005 yılından itibaren Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Terzi vd., 2008, s.104-105).

AB'de Ocak 2005'ten itibaren, muhasebe yönergeleriyle ve özellikle de dördüncü ve yedinci Avrupa Komisyonu Yönergeleriyle, AB'de halka açık şirketler, IASB tarafından yayımlanan muhasebe standartlarını kullanmak zorunda kalmıştır (Özkan ve Terzi, 2010, s.25). AB, bu hedefine ulaşmıştır.

Türkiye'de ilk olarak Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından düzenleme yapılmış ve Avrupa Birliği ile paralel olarak konsolide finansal tabloların UMS ve UFRS'lere göre düzenlenmesi ile ilgili tebliğler çıkartılmıştır (Terzi, 2009b, s.7).

Hukuki bakımdan bağımsız olan işletmelerin, çeşitli işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla, merkezi bir yönetim altında toplanmasına “holding” denilmektedir. Konsolide finansal tabloların tanımı incelendiğinde Holding kavramı öne çıkmaktadır. Holding, bir işletmenin bir veya birden fazla işletmenin yönetimini ele geçirmek amacıyla, bu işletme veya işletmelerin hisse senetlerinin tamamını veya bir kısmını doğrudan veya dolaylı olarak ele geçirmesiyle oluşmaktadır. Yönetimi eline geçiren işletme “ana ortaklık” olarak tanımlanırken, hukuki bakımdan bağımsız olmakla birlikte, yönetimi ana işletme tarafından ele geçirilen işletmelere de “bağlı işletme ve/veya bağlı işletmeler” denilmektedir (Selvi ve Yılmaz, 2002, s.1).

UMS 27 “Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar” standardının amacı; bir ana ortaklığın bireysel veya konsolide finansal tablolarında kendi kontrolü altında bulunan grup işletmeleri ile ilgili sunduğu bilgilerin uygunluğunu, güvenilirliğini ve karşılaştırılabilirliğini geliştirmektir. Bu standart, aşağıdaki şartlarda kullanılmalıdır:

- a) Bir şirketin başka bir şirketin (bağlı ortaklık) finansal tablolarını konsolide edeceği durumlar,
- b) Bağlı ortaklık sermaye paylarındaki değişimlerin muhasebeleştirilmesi;
- c) Bağlı ortaklıktaki kontrolün kaybedilmesi durumunun muhasebeleştirilmesi,
- d) Bir şirketin kendisi ve bağlı ortaklıklarıyla olan ilişkisini; finansal tablo kullanıcılarının değerlendirebilmesi için gerekli olan bilgilerin açıklanması.

Aşağıdaki işletmelerin finansal tabloları, konsolidasyon kapsamına girmekte olup ilgili standartlar belirtilen yöntemler dahilinde konsolide finansal tablolarda raporlanmaktadır. Bu işletmeler aşağıdaki gibidir:

- a) Ana Ortaklık,
- b) Bağlı Ortaklıklar,
- c) Müşterek Yönetime Tabi Ortaklıklar (İş Ortaklıkları),
- d) İştirakler.

2.2. Kontrol Gücü ve Pay İlişkisi

Konsolide finansal tablolar açısından kontrol, bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüdür. Ana ortaklığın doğrudan veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı olarak bir şirketteki oy haklarının yarısından fazlasını kontrol etmesi durumunda, aksini kanıtlayan açık deliller olmadıkça, kontrolün var olduğu kabul edilir.

Aşağıdaki şartlardan birinin varlığı halinde, ana ortaklık, bağlı işletmesindeki oy haklarından yarısına veya daha azına sahip olsa da, kontrolün var olduğu kabul edilir (UMS 27, mad.13):

- a) Diğer pay sahipleriyle yapılan bir anlaşma gereği diğer hisse senedi sahiplerinin oy haklarının kontrol edilmesi,
- b) Bir düzenleme veya sözleşme gereği, işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme yetkisine sahip olunması;
- c) İşletmenin kontrol edildiği organ olan yönetim kurulu veya eşdeğer yürütme organının üyelerinin çoğunluğunu atama veya görevden alma gücüne sahip olunması;
- d) Kontrolün ana ortaklıkta kalmasını sağlayan diğer faktörler.

Bir işletme, hisse senedi ilmhaberleri, hisse-alım opsiyonu, adi hisse senedine çevrilebilir borç veya özkaynağa dayalı finansal araçlara, ya da buna benzer kullanıldığında veya dönüştürüldüğünde başka bir işletmenin faaliyet ve finansal politikalarıyla ilgili işletmeye oy gücü veren ya da başka bir tarafın oy gücünü azaltan (potansiyel oy hakları) araçlara sahip olabilir. Bir işletmenin diğer bir işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını kontrol etme gücü olup olmadığının değerlendirilmesinde, başka bir işletmece elde tutulan potansiyel oy hakları dahil olmak üzere, mevcut kullanılabilir veya dönüştürülebilir potansiyel oy haklarının varlığı ve etkisi dikkate alınır. Eğer bir işletme potansiyel oy haklarını kullanarak %50'den daha azına sahip olduğu bir şirketi kontrol edebiliyorsa, normal hisselerin çoğunluğuna sahip üçüncü bir işletme bu şirketi konsolidasyona tabi tutamaz (UMS 27, mad.14).

Eğer bir işletme %50'den daha azına sahip olduğu başka bir şirketi konsolidasyona tabi tutabiliyorsa buna fiili kontrol denir. Burada kontrol herhangi bir anlaşma, potansiyel oy hakkı veya benzeri araçlardan kaynaklanmaz. Çok ender rastlanan durumlarda oy haklarının çoğunluğuna sahip olan hissedarlar birleşerek, ana ortaklığın isteklerinin aksine oy kullanamazlarsa, ana ortaklık elinde bulunan çok sayıdaki hisse ile şirket kontrolünü ele geçirebilir. Filli kontrolün varlığının kanıtlanabilmesi için; yasal ve düzenleyici çevre, sermaye piyasası ve oy çokluğuna sahip hissedarların birlikte oy verme yetisine sahip olup olmadığı gibi faktörler değerlendirilmelidir.

Ana ortaklık aynı zamanda kendisi ile yasal bir bağı olmamasına rağmen kendi kontrolü altında sayılan özel amaçlı işletmeleri de konsolide edebilir.*

Konsolide finansal tabloların kapsamının tespitinde, ana ortaklığın sahip olduğu doğrudan ve dolaylı payların toplamı esas alınarak bağı işletmelerin statüsü tespit edilmeli ve böylece hangi standardın kapsamında raporlanması gerektiği belirlenmelidir.

Tablo 1: Bağı İşletmelerin Pay Oranına Göre Sınıflandırılması

Pay Oranı	Sınıflandırma
<%20	Diğer finansal araçlar (bağı menkul kıymetler, alım satım amaçlı hisse senetleri ve diğerleri)
%20-%50	İştirakler (<i>önemli etki</i>)
%50	İş ortaklıkları (<i>müşterek kontrol</i>)
>%50	Bağı ortaklıklar (<i>kontrol gücü</i>)

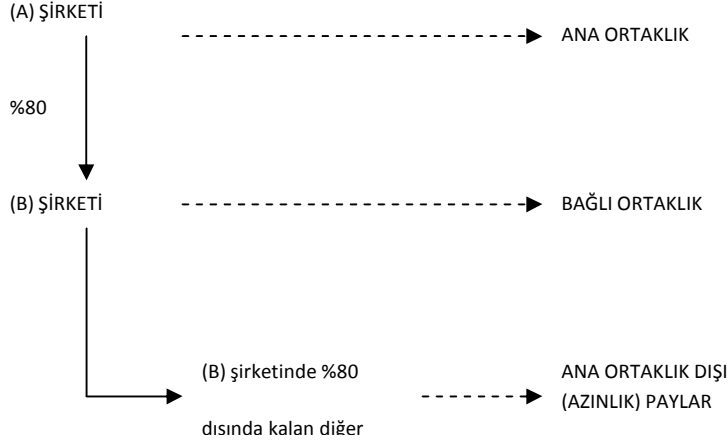
1.3. Kontrol Gücü Olmayan Paylar (Azınlık Payları)

Kontrol gücü olmayan paylar, bir bağı ortaklığın net varlıklarının ve kar veya zararının ana ortaklık tarafından, doğrudan veya bağı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı olarak, sahip olunmayan paylara isabet eden kısmını ifade eder (UMS 27, mad.4).

Kontrol gücü olmayan paylar, konsolide bilançoda ana ortaklığın özkaynaklardaki payından ayrı olarak özkaynaklar içerisinde gösterilir (UMS 27, mad.27). Grubun kar ya da zararından kontrol gücü olmayan paylara isabet eden tutar da ayrıca gösterilmelidir.

Örneğin Ana ortaklığın bağı ortaklık üzerindeki kontrol gücü %80 ise, diğer %20'si azınlık payı olur.

* UFRS 10 "Konsolide Finansal Tablolar" standardı, özel amaçlı işletmeler için de kontrol modelini oluşturmaktadır.

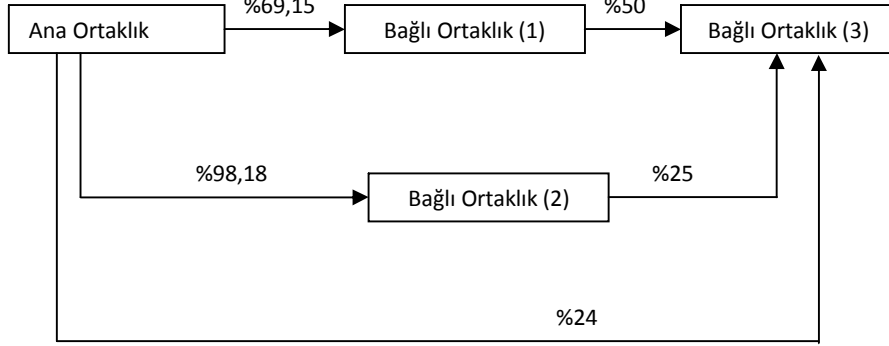
Şekil 1: Azınlık Payı

3. Etkin Ortaklık Payı

Etkin ortaklık payı, ana ortaklığın doğrudan sahip olduğu pay ile bağlı işletmeler vasıtasıyla sahip olduğu dolaylı payların toplamını ifade etmektedir. Etkin ortaklık payında ortaya çıkan değişimler, hazırlanacak konsolide finansal tablo ile dipnotlarını etkilemekte ve bu durumun açıklanması gerekmektedir.

Ana ortaklığın bağlı ortaklığındaki hisse değişimleri, eğer bu bağlı ortaklığındaki kontrolünün kaybolmasına neden olmuyorsa özkaynaklar içinde muhasebeleştirilmektedir. Eğer bir işletme bağlı ortaklığındaki kontrolünü kaybederse bu işletme ile ilgili olan varlık, borç ve özkaynak kalemlerini konsolidasyon kapsamından çıkarır. Bu işlem sonucunda ortaya çıkan gelir veya giderler kar veya zarar olarak kabul edilir. Bu işletmede kalan yatırımlar ise; kontrolün kaybedildiği tarihteki gerçeğe uygun değerleri ile değerlendirilir (UMS 27, mad.34).

Etkin ortaklık payı (veya etkin pay) hesaplaması amacıyla Şekil 2’de ilişkili işletmeler arasında pay ilişkisi gösterilmiştir.

Şekil 2: Etkin Ortaklık Payı

Yukarıdaki şekilde gösterilen pay ilişkisine göre Ana Ortaklığın Bağlı Ortaklık (3)'deki etkin payı aşağıdaki gibi hesaplanır:

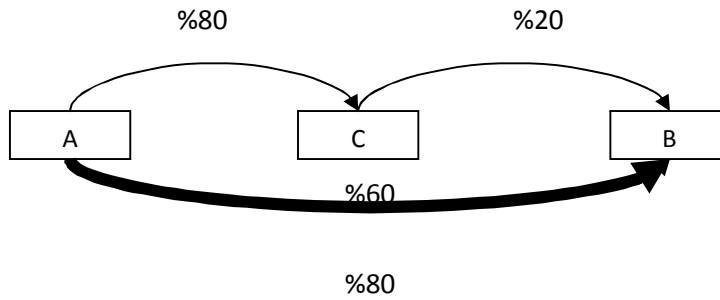
Ana Ortaklığın doğrudan payı	: %24
Dolaylı payı	
- Bağlı Ortaklık (1) vasıtasıyla ($\%69,15 \times \%50 =$)	: %34,575
- Bağlı Ortaklık (2) vasıtasıyla ($\%98,18 \times \%25 =$)	: %24,545
Toplam etkin pay	: %83,12

Etkin payın anlamı, bağlı ortaklıkların kar dağıtımından da ortaya çıkmaktadır. Örneğin Bağlı Ortaklık (3), 1.000,00 TL kar payı dağıtsın. Bu durumda Ana Ortaklık, 1.000 TL'nin doğrudan 240 TL'sinde hak sahibidir. Bağlı Ortaklık (1) vasıtasıyla 345,75 TL'sini, Bağlı Ortaklık (2) vasıtasıyla 245,45 TL'sinde hak sahibi olacaktır. Böylece dağıtılan 1.000 TL kar payının ($240,00 + 345,75 + 245,45 =$) 831,20 TL'si Ana Ortaklığın finansal tablolarında yer alacaktır.

Birden fazla bağlı ortaklık olması halinde etkin ortaklık ve azınlık payının tespiti ve raporlanması aşağıdaki örnek yardımıyla açıklanmıştır.

Örnek: A, B ve C şirketlerinden oluşan ve A şirketinin ana ortaklık durumunda bulunduğu bir topluluk varsayalım.

- A şirketinin B anonim şirketindeki sermaye ve oy hakkı %60'dır.
- C şirketinin B anonim şirketindeki sermaye ve oy hakkı %20'dir.
- A şirketinin C anonim şirketindeki sermaye ve oy hakkı %80'dir.

Bu örnekte, ana ortak (A)'nın (B)'deki etkin pay oranı ($\%60 + [\%80 \times \%20] = \%76$) olacaktır. Ancak düzenlenecek konsolide finansal tabloda azınlık paylarının doğru hesaplanabilmesi için B'nin finansal tabloları %80 esas alınarak sermaye tutarı elimine edilmeli ve azınlık payı hesaplanmalıdır. Çünkü B şirketinin sermayesinin %80'ini grup şirketi olan A ve C'ye aittir. Buna göre;

$$B'nin azınlık payı = \%100 - (\%60 + \%20) = \%20$$

$$C'nin Azınlık payı = \%100 - \%80 = \%20$$

**Etkin Ortaklık Payındaki Değişimin Konsolide Finansal Tablolar Açısından
İncelenmesi**

	A	B	C
ÖZKAYNAKLAR			
Ödenmiş Sermaye	100.000-	40.000-	10.000-
Sermaye Yedekleri			
Hisse Senedi İhraç Primleri	10.000-	20.000-	-
M.D.V. Yeniden Değerl. Artış	28.000-	14.000-	10.000-
Kar Yedekleri	100.000-	42.000-	35.000-
Dönem Net Karı	42.000-	24.000-	20.000-
Öz Kaynaklar Toplamı	280.000-	140.000-	75.000-

B SERMAYE	8.000
B HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMİ	4.000
B M.D.V.YENİDEN DEĞ. ARTIŞLARI	2.800
B KAR YEDEKLERİ	8.400
B DÖNEM NET KARI	4.800
B AZINLIK PAYLARI	28.000

Azınlık payı (B) hesaplanması ve muhasebeleştirilmesi

C SERMAYE	2.000
C M.D.V.YENİDEN DEĞ. ARTIŞLARI	2.000
C KAR YEDEKLERİ	7.000
C DÖNEM NET KARI	4.000
C AZINLIK PAYLARI	15.000

Azınlık payı (C) hesaplanması ve muhasebeleştirilmesi

4. Etkin Ortaklık Payının Tespiti ve Değişimine İlişkin Uygulamalar

Bu bölümde, etkin pay oranının hesaplanması ve değişimi ile ilgili çeşitli durumlar esas alınmıştır. Her bir örnek durum için etkin pay hesaplaması yapılmış ve raporlamaya etkileri açıklanmıştır. Örneğin oluşturulmasında İMKB’de işlem gören ve konsolide

Etkin Ortaklık Payındaki Değişimin Konsolide Finansal Tablolar Açısından İncelenmesi

finansal tablo düzenleme yükümlülüğü olan bir şirketin finansal verileri ve bağlı işletmesi ile olan sermaye ilişkileri esas alınmıştır.

Aşağıdaki örneklerde sadece etkin ortaklık payı ve azınlık payı hesaplaması ile etkin pay değişimi gösterilmiştir. Ayrıca konsolidasyon aşamasında ana ortak, bireysel finansal tablosunda raporladığı finansal duran varlıklarda yer alan bağlı ortaklık tutarını da karşılıklı olarak elemine ederek konsolide finansal tabloyu oluşturacaktır. Sermaye tutarı ile iştirak ilişkisinin yanında dönem içinde yapılan ticari işlemlerden kaynaklanan varlık, yükümlülük, gelir ve gider işlemleri de karşılıklı elemine edilmelidir. Ancak konunun kapsamı gereğince, bu grup içi işlemlere yer verilmemiştir.

Bu örnek olayda, ana ortaklığın tek bir bağlı ortaklığı olduğu ve bu bağlı ortaklığın sermayesinde ödenmiş ve ödenmemiş sermayenin olmasından dolayı, izleyen dönemlerde yapılan ödemenin ana ortaklığın etkin payını nasıl etkilediği açıklanmıştır.

a) Bağılı ortaklığın sermayesinin tamamı ödenmiş sermaye olması durumunda

Hesap Kodu	Açıklama	Sermaye Tutarı		Etkin Pay Oranı
500xxxx	ANA ORTAK SERMAYESİ	7.000.000	7.000.000/10.000.000	%70
500xxxx	AZINLIK PAYI (X)	100.000	100.000/10.000.000	%1
500xxxx	AZINLIK PAYI (Y)	2.700.000	2.700.000/10.000.000	%27
500xxxx	AZINLIK PAYI (Z)	100.000	100.000/10.000.000	%1
500xxxx	AZINLIK PAYI (W)	100.000	100.000/10.000.000	%1
	TOPLAM	10.000.000		%100

Ana ortak, bağılı ortaklığını etkin pay olan %70 üzerinden konsolidasyon işlemine tabi tutacak ve konsolide finansal tablolarda azınlık payı oranı ($\%100 - \%70 =$) %30 ve $(10.000.000 \text{ TL} \times \%30 =)$ 3.000.000 TL olarak raporlanacaktır.

b) Bağlı ortaklığın sermayesinin bir kısmı ödenmemiş sermaye olması durumunda

Hesap Kodu	Açıklama	Sermaye Tutarı	Ödenmemiş Sermaye	Ödenmiş Sermaye	Etkin Pay Oranı
500xxxx	ANA ORTAK SERMAYESİ	7.000.000	0	7.000.000	%90,32
500xxxx	AZINLIK PAYI (X)	100.000	75.000	25.000	%0,32
500xxxx	AZINLIK PAYI (Y)	2.700.000	2.025.000	675.000	%8,71
500xxxx	AZINLIK PAYI (Z)	100.000	75.000	25.000	%0,32
500xxxx	AZINLIK PAYI (W)	100.000	75.000	25.000	%0,32
	TOPLAM	10.000.000	2.250.000	7.750.000	%100

Ana ortaklığın finansal tablosunda yer alan bağlı ortaklık tutarında, bu şirketin iştirak tutarı 7.000.000 TL gözükmektedir. Bu şirketin konsolide edilmesi halinde ödenmemiş sermayenin tamamı azınlıklara ait olduğundan azınlık payı olarak, 3.000.000 TL sermaye ve 2.250.000 TL ödenmemiş sermaye (750.000 TL ödenmiş sermaye) gözükecektir. Toplamda da azınlık payı, 750.000 TL olarak raporlanacaktır.

Konsolide finansal tablo hazırlanmasında azınlık payının birden çok bağlı işletmenin bulunması halinde yukarıda ifade edildiği gibi tek tek bulunması zor ve karmaşık olacağından oranlar kullanılmaktadır. Yukarıdaki açıklamanın oransal olarak ifadesi, $(\%100 - \%90,32 =) \%9,68^*$ olup, ana ortaklığın etkin payı $\%90,32^*$ olarak hesaplanacaktır.

Tespit edilen azınlık payı oranı üzerinden yapılacak hesaplamada, azınlık payı tutarı $(7.750.000 \text{ TL} \times \%9,68^* =) 750.000 \text{ TL}$ olarak raporlanacaktır.

* Etkin ortaklık payının tespiti için yapılan hesaplamada, etkin ortaklık payı $(7.000.000 \div 7.750.000 =) \%90,322581$ ve azınlık payı $(\%100 - \%90,322581 =) \%9,677419$ olup hesaplamalar bu oranlar üzerinden yapılmıştır. Ancak metin içinde etkin ortaklık ve azınlık payı yukarı yuvarlanarak sırasıyla $\%90,32$ ve $\%9,68$ olarak gösterilmiştir.

c) Bağlı ortaklığın sermayesinin ödenmemiş bir kısım sermayenin ödenmiş olması durumunda (etkin pay değişimi)

Hesap Kodu	Açıklama	Önceki Dönem			Cari Dönem
		Sermaye Tutarı	Sermaye Taahhüdü	Ödenmiş Sermaye	Ödenmiş Sermaye
500xxxx	ANA ORTAK SERMAYESİ	7.000.000	0	7.000.000	7.000.000
500xxxx	AZINLIK PAYI (X)	100.000	75.000	25.000	100.000
500xxxx	AZINLIK PAYI (Y)	2.700.000	2.025.000	675.000	2.700.000
500xxxx	AZINLIK PAYI (Z)	100.000	75.000	25.000	100.000
500xxxx	AZINLIK PAYI (W)	100.000	75.000	25.000	100.000
	TOPLAM	10.000.000	2.250.000	7.750.000	10.000.000

Yukarıdaki iki durumda, ana ortaklığın önceki dönem etkin payı %90,32 iken cari dönemde azınlıkların sermaye taahhüdünü yerine getirmesi nedeniyle bu oran %70'e inmiştir. Dolayısıyla azınlıklar tarafından cari dönemde 2.250.000 TL'lik sermaye ödemesi yapılmıştır.

Cari dönemde etkin pay değişiminin etkisinin hesaplanabilmesi amacıyla bağlı ortaklığın önceki dönem ve cari dönem UMS ve UFRS'lere göre düzeltilmiş sermaye kalemleri aşağıda sunulmuştur:

**Etkin Ortaklık Payındaki Değişimin Konsolide Finansal Tablolar Açısından
İncelenmesi**

	Cari Dönem	Önceki Dönem
ÖZ SERMAYE	8.346.122	5.878.402
A. Sermaye	10.000.000	10.000.000
B. Ödenmemiş Sermaye (-)	-	(2.250.000)
C. Yedekler	9.317	9.317
D. Net Dönem Karı/ Zararı (-)	217.720	(2.003.516)
E. Geçmiş Yıllar Kar/Zararları (-)	(1.880.914)	122.601

Yukarıdaki UMS ve UFRS'lere göre verilen veriler üzerinden hesaplanan azınlık payı tutarları aşağıdaki gibidir (Cari dönem: %30, Önceki dönem: %9,68):

	Cari Dönem	Önceki Dönem
AZINLIK PAYLARI	2.503.837	568.878
A. Sermaye	3.000.000	967.742
B. Ödenmemiş Sermaye (-)	-	(217.742)
C. Yedekler	2.795	902
D. Net Dönem Karı/ Zararı (-)	65.316	(193.889)
E. Geçmiş Yıllar Kar/Zararları (-)	(564.274)	11.865

**Etkin Ortaklık Payındaki Değişimin Konsolide Finansal Tablolar Açısından
İncelenmesi**

Azınlık payındaki etkin pay değişiminin hesaplaması aşağıdaki gibidir (önce dönem %30 olsaydı):

	Önceki Dönem	Azınlık Payı %9,68	Azınlık Payı %30
ÖZ SERMAYE		(181.122)	(561.479)
C. Yedekler	9.317	902	2.795
D. Net Dönem Karı/ Zararı (-)	(2.003.516)	(193.889)	(601.055)
E. Geçmiş Yıllar Kar/Zararları (-)	122.601	11.865	36.780

Sermaye ve taahhütteki değişim aşağıdaki tabloda sermaye ödemesi olarak gösterilmiştir. Bundan dolayı yukarıdaki hesaplamaya dahil edilmemiştir.

$$\text{Etkin pay değişimi} = 561.479 \text{ TL} - 181.122 \text{ TL} = 380.357 \text{ TL}$$

UMS/UFRS'lere göre yapılacak raporlamalarda azınlık payındaki bu değişimin nedeni etkin pay değişimi olarak dipnot açıklamasında belirtilmesi gerekmektedir. Uygulamada bu değişimin açıklanmasında dönem başı ile dönem sonu tutar arasında mutabakat tablosu kullanılmakta olup, aşağıdaki gibi olacaktır (azınlık payı hareket tablosu):

	Cari Dönem
Dönem başı bakiyesi	568.878
Ana ortaklık dışı sermaye ödemesi	2.250.000
Bağlı ortaklık etkin pay değişimi	(380.357)
Ana ortaklık dışı kar/(zarar)	65.316
Dönem sonu bakiyesi	2.503.837

5. Sonuç

Gelişen finansal piyasalarda şirketlerin büyümek amacıyla başka şirketleri tamamen veya kısmi hisse alımı yoluyla iktisap etme durumu artmış ve gelişen ve değişen ekonomik şartlar, bu durumu daha da önemli hale getirmiştir. Nitekim günümüzdeki global finansal krize karşı koymak amacıyla bir çok işletme, birleşme yoluyla finansal gücünü koruma yoluna gitmektedir.

Finansal piyasalardaki değişimin bir gereği olarak ortaya çıkan birleşme ve satın alma işlemleri şirketlerin büyümesine ve holding olarak da ifade edilen grup şirketler topluluklarının oluşmasına neden olmuştur. Grup şirketlerinin finansal ve faaliyet performanslarını tek bir işletmeye aitmiş gibi göstermek yatırımcıların kararları açısından önemli hale gelmiştir. Bu amaçla konsolide finansal tablolar düzenlenmektedir.

Konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde ise, ana ortaklığın doğrudan veya dolaylı yönden sahip olduğu paylar dikkate alınmakta ve bu oranlarda meydana gelecek değişimler, gerek özkaynak grubu içinde gerekse de kapsamlı gelir tablosunda çeşitli etkilere neden olmaktadır. Gelir tablosunda dönem karı, ana ortaklık ve azınlıklar açısından ayrı ayrı raporlanmaktadır.

Türkiye’de ise, halka açık şirketlerin UMS ve UFRS’ye göre raporlama yapmaları ve bu pay değişimlerini ilgili standartlar gereği açıklamaları gerekmektedir. Bu amaçla da şirketlerin hazırladıkları konsolide finansal tablolar ve dipnot açıklamalarında özkaynak hareket tablosu ve etkin pay değişiminden kaynaklanan etkiyi dipnotlarda açıklamaları gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, ana ortaklık tarafından hazırlanacak konsolide finansal tablolarda, etkin pay değişiminden kaynaklanan etkinin nasıl hesaplanması ve sunulması gerektiği açıklanmıştır.

Kaynakça

Akbulut, Yıldız, “Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi İle İlgili Olarak UMS, ABD ve İngiltere’deki Uygulamaların Amaç ve Kapsam Açısından Karşılaştırılması”, *Mevzuat Dergisi*, 42, <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/06a/01.htm> (Erişim Tarihi: 09.07.2012)

Greuning, Henry Van (2005), *International Financial Reporting Standards-A Practical Guide*, Revised Edition, The World Bank Press, Washington, USA

- IASB, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (2011), *Uluslararası Finansal Raporlama Standartları*, 2011
- Mirza, Abbas Ali, Holt Graham J. Ve Orrel, Magnus (2006), *IFRS: Workbook and Guide*, John Wiley & Son, Inc. New Jersey, USA
- Özkan, Mehmet ve Terzi, Serkan (2010), “Avrupa Birliği’nde Finansal Raporlama: İngiltere, Almanya, Fransa Örnekleri”, *Mali Çözüm Dergisi*, 100: 21-43
- Selvi, Yakup ve Yılmaz, Fatih (2002), “SPK Konsolidasyon tebliği’nin İncelenmesi ve Örnek Bir Uygulama”, *Mali Çözüm Dergisi*, 59: 1-15.
<http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/htmldergi.asp?id=2359> (Erişim Tarihi: 27.09.2011)
- Terzi, Serkan, Kıymetli Sen, İlker ve Bülbül, Filiz (2008), “UFRS’YE Göre Cari Dönem Bilanço ve Gelir Tablosunun Hazırlanması”, *Mali Çözüm Dergisi*, 90: 103-129.
- Terzi, Serkan (2009a), “Şerefiyede Değer Düşüklük Testinin Uluslararası Muhasebe Standardı (IAS 36) ve Amerikan Muhasebe Standardı (SFAS 142) Açısından İncelenmesi”, *Mali Çözüm Dergisi*, 95: 101-122.
- Terzi, Serkan (2009b), “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Finansal Raporlama ve Uluslararası Muhasebe Standartları İle Uyumlaştırma Çalışmaları”, *Dayanışma Dergisi*, 105: 7-24.
- Terzi, Serkan (2011), “Finansal Raporlama Açısından Karşılıklı İştirak İlişkisi ve Muhasebeleştirilmesi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, 277: 103-112.
- TMSK (2011). Mayıs Ayı Bülteni, ss.1-9.
http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/TMSK_bulten_mayis.pdf (Erişim Tarihi: 27.09.2011)
- Yardımcıoğlu, Mahmut (2008), “Finansal Tabloların Konsolidasyonu ve Uluslararası Muhasebe Standartları Yönünden Değerlendirilmesi”, *Mali Çözüm Dergisi*, 90: 145-168.